

Райса Мотрук

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

УДК 159.922.8:37.048.4:316.7

Детермінація професійного самовизначення майбутніх священиків: етнокультурний вимір

Постановка проблеми. Відсутність верифікованого матеріалу в психолого-педагогічній науці щодо впливу етнокультурних факторів на професійний вибір особистості викликає інтерес до означеної тематики. Досліджуючи дане питання, ми розпочали із застосування принципу конкретно-історичного підходу до аналізу явищ, що дозволяє зрозуміти теперішнє як наслідок попереднього розвитку. Аналіз соціокультурного середовища Доби Модерну дозволив встановити основні економічні ролі населення в господарському житті Галичини 1867–1914 рр. Вони визначалися соціально-професійною структурою, в якій українці асоціювалися як сільськогосподарські виробники. Дослідники відзначають, що сільське населення того періоду складалося з «хлопів» і «попів». Євреям були притаманні такі фахові заняття: ремесло, торгівля, вільні професії; поляки займали панівне становище у міському самоврядуванні й управлінні західноукраїнськими землями [3].

Мета: презентувати результати емпіричного дослідження етнокультурного зумовлення професійного самовизначення, зокрема студентів – майбутніх священнослужителів.

Виклад основного матеріалу. З метою перевірки гіпотези про зниження етнокультурного впливу на професійне самовизначення особистості в Добу Постмодерну ми провели емпіричне дослідження на базі Івано-Франківської теологічної академії, ВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв. В експерименті взяли участь студенти I–II курсів: священики, математики, художники, музиканти.

Опитування проводилося анонімно, для отримання узагальненої картини респонденти вказували: вік, стать, національність батька, національність матері, свою етнічну належність, мову, яку знають найкраще, мову, яку вважають рідною, спеціальність, яку здобувають, та навчальний заклад.

Таблиця 1

Етнічна належність респондентів – майбутніх священиків

| Результати етнічної самоідентифікації | Загальна кількість | Галичани | Гуцули | Бойки | Лемки | Українці | Не ідентифікують себе з жодним етносом |
|---------------------------------------|--------------------|----------|--------|-------|-------|----------|--|
| Кількість осіб | 50 | 8 | 7 | 15 | 3 | 2 | 15 |
| % | 100 | 16 | 14 | 30 | 6 | 4 | 30 |

Нечисленна група лемків і покутян у субвибірках зростає в рази (від 12% до 13%), коли йдеться про вибір сану священника. Очевидно, етнокультурна диференціація і самовизначення особливо важливі для цього контингенту студентів (див. табл. 1). Чин священника обирають удвічі більше бойків, ніж гуцулів, що вказує на усвідомлення першими своєї духовної місії на теренах Галичини.

Застосовували емпіричні методи: психодіагностичні опитувальники типів особистості Дж. Холланда та «Етнічна картина світу» (Є. В. Чорний) – для знаходження емпіричних показників чинників професійного самовизначення за критерієм соціокультурної референтності; методики «Психологічний портрет» (за А. Маслоу, Є. В. Чорним), БІАС-тест визначення репрезентативних систем (Р. Б. Льюїс, Ф. Пуцелік) – для знаходження емпіричних показників чинників професійного самовизначення за критерієм інтенціонально-особистісної референтності; «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є. О. Клімова – для встановлення емпіричних показників чинників професійного самовизначення за критерієм мотиваційно-професійної релевантності; *методи математико-статистичної обробки емпіричних даних*: описова математична статистика, кореляційний і факторний аналізи.

Детальніше зупинимося на описі використаних тестів. *Методика «Психологічний портрет»* (за А. Маслоу), створена Є. В. Чорним, визначає образ адекватної і ефективної чи неадекватної (самоактуалізованої або несамоактуалізованої) «особистості-в-полікультурному середовищі», дозволяє визначити негативне, позитивне чи нейтральне сприйняття самоактуалізації особистості і, на нашу думку, стосується наративної ідентичності особистості як чинника її професійного самовизначення [1; с. 74–75].

Методика «Етнічна картина світу» Є. В. Чорного призначена для визначення етапів досягнення особистістю етнічної ідентичності, етнічної толерантності / інтолерантності. У назві шкал, які відображають особливості становлення етнічної ідентичності, використовується термінологія Е. Еріксона і Ж. Е. Марсія, однак смислове наповнення цих понять та їх інтерпретація пов'язані не з еґо-ідентичністю, як у названих авторів, а з етнічною ідентичністю.

Під етнічною картиною світу автор розуміє сукупність таких феноменів, як етнічна свідомість і самосвідомість, а також етнічна ідентичність.

Етнічну свідомість він визначає як систему знань, уявлень, установок, стереотипів і ставлень до етносів, етнічності взагалі, але меншою мірою свого етносу. Етнічна самосвідомість – це система знань, уявлень, установок, стереотипів і ставлень до свого етносу.

Методика «Етнічна картина світу» складається з трьох шкал. Вони включають субшкали, що визначають чотири показники, кожен з яких представляє ту чи іншу фазу становлення етнічної ідентичності.

1. Шкала «Етнічна ідентичність»:

Дифузна ідентичність. Несформованість або розмитість етнічної ідентичності, стан розгубленості, невизначеності, невпевненості у ситуації усвідомленої необхідності визнати себе представником конкретного етносу. Відсутність уявлень про критерії належності до певного народу. Відчуття психологічного дискомфорту у зв'язку з невизначеністю етнічної ідентичності, свого роду «когнітивна фрустрація» як результат неможливості чітко ідентифікувати себе з тією чи іншою категорією у значущій сфері буття. Дифузна ідентичність передбачає відносно розвинену самосвідомість і здатність до рефлексії власних переживань.

Напередовизначена ідентичність. Стан зовнішнього прийняття етнічної ідентичності, запропонованої старшими (батьками або іншими референтними)

дорослими. Такого роду «спадкова ідентичність» визнається у результаті прагнення респондентів уникнути когнітивної, а в кінцевому результаті емоційної фрустрації, психологічного дискомфорту, викликаного категоріальною невизначеністю. Це свого роду стратегія, яка є частково (і тимчасово) ефективною за рахунок виключення або подавлення рефлексії щодо власних переживань в етнічному секторі світосприйняття.

Мораторій. Стан «категоріального вагання», вивчення і «примірювання» різноманітних критеріїв і параметрів етнічності з метою більш чіткого й аргументованого усвідомлення своєї належності. При цьому люди перебувають у процесі цілеспрямованого пошуку, тому відмінність від фази дифузної ідентичності не явно, але відстежується. Тут не так виражені розгубленість і фрустрація і, як наслідок, не настільки сильно виражений психологічний дискомфорт. Це радше спокійна констатація факту пошуку, що сприймається як цілком нормальний стан.

Досягнута ідентичність. Стан усвідомлено вибраної етнічної ідентичності. Відсутні розгубленість і невизначеність, пройдено фазу вивчення й осмислення різноманітних параметрів належності до етносу. На відміну від «напередвизначеної ідентичності» це переживання, як і його когнітивна основа, пов'язане з автономністю, навіть у деякому сенсі зрілістю, і не базується на інтродекції досвіду й авторитетних тверджень дорослих.

Визначення показників відбувається на основі сумачій згоди чи незгоди респондентів щодо чотирьох тверджень у вищеподаних субшкалах.

2. Шкала «Співвідношення і валентність ідентичностей»:

Пріоритетність виду соціальної ідентичності. Передбачає рангування п'яти найбільш значущих видів ідентичності із запропонованих сімнадцяти, а також можливість «вписати» будь-яку іншу ідентичність. Звичайно, визначення «ідентичність» в опитувальнику не вживається.

Валентність ідентичностей. Цікаво досліджувати не тільки пріоритетність ідентичностей, але й емоційну забарвленість значущих ідентичностей (негативну чи позитивну). Звичайно, прямі запитання у даному випадку були б недоцільними, тому респондентам пропонується заповнити прогалини у шести запропонованих реченнях тими фразами, котрі вони вибрали і прорангували.

«Вираженість особистісної ідентичності». Цей показник конкретизує пріоритетність вибору виду ідентичності. Високі бали за сукупністю п'яти тверджень свідчать про пріоритет особистісної ідентичності щодо етнічної та релігійної: С. В. Чорний припустив, що пріоритетність особистісної ідентичності є головною умовою, яка визначає інші позитивні зміни, зокрема, скорочення соціальної дистанції та зниження рівня негативної гетеростереотипізації.

3. Шкала «Етнічна і релігійна толерантність»:

а) соціальна дистанція. Припускається, що скорочення соціальної дистанції до етично іншого (і/або «релігійно іншого») у процесі соціальної перцепції є ознакою міжособистісної толерантності. Соціальна дистанція вимірюється за допомогою двох прямих і трьох протилежних тверджень, а також трьох запитань, які передбачають вибір певного варіанта відповіді. Якщо всі або більшість відповідей збігаються з ключем, це дає високі бали, тобто демонструє мінімальну соціальну дистанцію і означає високу етнічну і релігійну толерантність;

б) етнічні і релігійні гетеростереотипи. Припускається, що в результаті підвищення етнічної і релігійно-культурної усвідомленості і вироблення навичок доброзичливого спілкування знизиться кількість та інтенсивність негативних етнічних і/або релігійних гетеростереотипів. Наявність стереотипів визначається

за допомогою одного прямого і чотирьох зворотних запитань. Якщо всі або більшість відповідей збігаються з ключем, то це дає високі бали, а значить, демонструє відсутність негативних етнічних і релігійних гетеростереотипів, тобто високу толерантність;

в) *статусна депривація*. Статусна депривація – це суб'єктивне переживання сприйняття власної етнічної (релігійної) групи як скривдженої, приниженої порівняно з іншими етнічними або релігійними групами. Цей показник є непрямим свідченням рівня психологічного комфорту в «етнічному секторі світосприйняття», хоча відділити цей «сектор» від інших можна тільки умовно. В будь-якому випадку статусна депривація провокує етнічно і/або конфесійно спрямовану тривожність, агресивність і продукує негативні гетеростереотипи, а також відповідні поведінкові, а інколи особистісні, смислові установки, призводить до спотворення ціннісних орієнтацій, етнічної та моральної свідомості. Статусна депривація визначається за допомогою шести запитань, які передбачають вибір певного варіанта відповіді [1; с. 75–80].

Отже, вказана методика дозволяє експлікувати етнічну картину світу особистості, визначити рівень сформованості етнічної ідентичності як один із факторів професійного самовизначення респондентів.

БІАС-тест визначення репрезентативних систем (Р. Б. Льюїс, Ф. Пуцелік) побудовано на теоретико-методологічних засадах нейролінгвістичного програмування (НЛП). Існує уявлення про те, що кожна людина отримує інформацію різними сенсорними каналами. П'яти основним органам чуттів відповідають стільки ж типових базових словників, що складаються зі слів-предикатів, які означають бачення, слухання, тілесні відчуття, запах і смак. Останні три відчуття об'єднують в один кластер під назвою «кінестетика». Залежно від того, яким сенсорним стимулом віддають перевагу люди, їх можна поділити на кінестетиків, аудіалів і візуалів.

До визначених Дж. Гріндером і Р. Бендлером, засновниками НЛП, трьох репрезентативних систем Б. Льюїс і Ф. Пуцелік додали ще одну, так звану дигітальну (або цифрову), що уособлює логічні доведення і використовує поняттєво-термінологічний апарат мовлення (наукову лексику).

БІАС-тест дозволяє виявити провідну модальність сенсорно-перцептивної організації, оскільки той або інший тип практично не існує у чистому вигляді. Виявлення провідної системи є важливим, тому що репрезентативні системи лежать в основі будь-якого спілкування та сприймання світу [1; с. 80–81].

Діагностика особистісних типів за опитувальником Дж. Холланда. Цей вид опитувальника ґрунтується на типологічному підході в теорії особистості, згідно з яким тип особистості розглядається як цілісне утворення, що не зводиться до набору певних рис-факторів, а є комбінацією змістових характеристик особистості, між якими існують закономірні та необхідні зв'язки (Г. Мюррей), «узгоджені патерни ступеня їх подібності».

Дж. Холланд виокремлює основні типи, які розглядає як комплексні орієнтації особистості, що репрезентують її індивідуальний стиль життя.

1. Реалістичний тип – це люди-практики, схильні займатися конкретними справами, їх не відлякує фізична праця. Прагнуть займатися діяльністю, яка дає відчутні результати для себе та інших. Реалістичну орієнтацію відзначають чоловічий тип, активність, агресивність, інтерес до фізичної активності, моторні здібності, віддання переваги конкретній роботі, вони конвенціональні у політиці, економіці. Сильна сторона представників реалістичного типу – практична виконавчість. Обирають професії, пов'язані із заняттями ремеслом, технікою, сільським та лісовим господарством.

2. Інтелектуальний тип. Особи даного типу швидше теоретики, ніж практики, їх цікавлять вивчення, дослідження якої-небудь проблеми, вони охоче здобувають нові знання. Представникам інтелектуального типу більше подобається робота, яка приносить радість від пізнання, відкриття; у них добре розвинені здібності до аналізу і систематизації інформації. Інтелектуальну орієнтацію характеризують: відсутність спрямованості на спілкування, інтерес до абстрактних проблем, здатність до маніпулювання символами, слабка фізична та соціальна активність, неконвенціональні цінності; її представники обирають суспільно-наукові та природничі дисципліни, математику.

3. Соціальний тип – це «комунікатори», які люблять працювати з людьми; їх цікавить робота, пов'язана з навчанням, наданням допомоги іншим. Їх сильна сторона – уміння переконувати, розповідати, впливати на поведінку людей. Соціальну орієнтацію відзначають соціальна відповідальність, потреба у взаємодії, вербальні та соціальні здібності, емоційність та активність у вирішенні соціальних проблем; представники цього типу обирають педагогіку, соціальне забезпечення, клінічну психологію, профконсультацію.

4. Конвенціональний тип. Представникам цього типу подобається працювати з документами, текстами, цифрами, у тому числі із застосуванням комп'ютерних засобів. Найбільше підходить спокійна робота без особливого ризику з чітким переліком обов'язків. Сильні сторони представників типу: бажання і здатність до логічної обробки інформації і до глибокого вивчення питань, спокій, терплячість. При конвенціональній орієнтації перевага віддається структурованій вербальній або знаковій діяльності; представники цього типу охоче виконують підлеглі ролі, конформні, уникають незвичних ситуацій, соціальної активності та фізичного навантаження; зазвичай ідентифікуються з позицією влади; визнають цінність матеріального становища та статусу; обирають банківську службу, бухгалтерію, статистику.

5. Підприємливий тип – це організатори, орієнтовані на активну перетворювальну діяльність, віддають перевагу роботі, що дає відносну свободу, самостійність і забезпечує становище у суспільстві. Сильна сторона – лідерські якості, сміливість і рішучість у розв'язанні різноманітних питань. Підприємницька орієнтація асоціюється з силою, керівництвом, вербальними здібностями, впевненістю в собі, конкурентністю, уникненням однозначних ситуацій і монотонної розумової роботи; представники типу обирають керівні посади, підприємництво, промислове консультування.

6. Художній тип. Сильна сторона типу – оригінальне сприйняття дійсності, уміння бачити життя не так, як усі. Орієнтовані на мистецтво, чуттєві, мають потребу в самовираженні, уникають одноманітної фізичної праці, не впевнені в собі, фемінні. Представникам даного типу подобається робота, яка дає простір фантазії, уяві, що вимагає розвиненого естетичного смаку та творчих здібностей (художніх, літературних, музичних) [1; с. 80–81].

Диференційно-діагностичний опитувальник інтересів Є. О. Клімова призначений для виявлення схильності до певного виду професій і в нашому дослідженні репрезентує залежну змінну – сформованість професійної ідентичності й релевантність професійного самовизначення. З огляду на інтерес до того чи іншого аспекту дійсності Є. О. Клімов визначає п'ять типів професійної діяльності: «Людина-природа», «Людина-техніка», «Людина-знак», «Людина-образ», «Людина-людина».

«Людина-жива природа» (П). Представники цього типу професій мають справу з рослинами і тваринами, мікроорганізмами й умовами їх існування. *Види діяльності:* вивчення, дослідження, добування, вирощування, догляд, профілактика захворювань. *Предмети праці:* об'єкти живої та неживої природи,

земля, атмосфера, корисні копалини, рослини, тварини, біологічні процеси (усі професії, пов'язані з рослинництвом, тваринництвом та лісовим господарством, а саме: професії зоотехніка, ветеринара, фізіолога, мікробіолога, геолога, садівника, лісника, техніка-топографа, океанолога та ін.). *Основні вимоги до професії*: здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналітичне мислення, вміння передбачати та оцінювати мінливі природні фактори, знання природної системи, багата уява, операційне мислення, спостережливість, наполегливість, відповідальність, стійкість, розподіл та довільне переключення уваги, наочно-образна та зорова пам'ять.

«Людина-людина» (Л). *Види діяльності*: виховання, навчання, управління, медичне, побутове, правове, інформаційне обслуговування. *Предметом* інтересу представників цього типу професій є сфера обслуговування, освіти й виховання, державного управління. Це професії – продавець, перукар, вчитель, соціальний педагог, психолог, бібліотекар, гід-перекладач, екскурсивод, медсестра, працівник міліції, адміністратор, тренер, кореспондент тощо. *Основні вимоги до професії*: вміння взаємодіяти, співпрацювати з людьми, допомога в оволодінні основами наук, людяність, доброта, готовність прийти на допомогу, привітність, доброзичливість, акуратність, пунктуальність, самокритика, самовладання, спостережливість, емоційна стійкість, розподіл уваги, логічність мислення, високі показники пам'яті.

«Людина-техніка» (Т) і нежива природа. *Види діяльності*: створення, монтаж, складання, експлуатація, управління, ремонт. Працівники цього типу мають справу з неживими технічними об'єктами: машинами, механізмами, агрегатами, технічними системами, об'єктами, транспортними засобами. До цього типу належать усі технічні професії: техник-механік, інженер-електрик, техник-технолог, регулювальник радіоапаратури та приладів, фрезерувальник, шахтар, водій транспортних засобів, будівельник тощо. *Основні вимоги до професії*: високий інтелект, хороша координація рухів, точність, технічне мислення, стійкість нервової системи, витримка, стійкість уваги, здатність до її розподілу й переключення, високі показники зорової, оперативної пам'яті, організованість, цілеспрямованість, витривалість, самоконтроль, врівноваженість.

«Людина-знакова система» (З). Природні і штучні мови, умовні знаки, символи, коди, карти, схеми, цифри, формули – це предмети, якими займаються представники даного типу професій. Наприклад: математик, економіст, програміст, оператор ЕОМ, радист, телеграфіст, геодезист, кресляр, бібліограф, лінгвіст, перекладач, історик, топограф тощо. *Види діяльності*: обчислення, підрахунки, виконання креслень, схем, переклади текстів з однієї мови на іншу, впорядкування, збирання, аналіз та зберігання інформації, ведення записів. *Основні вимоги до професії*: точність зорового сприйняття, концентрація уваги, довгочасна пам'ять, логічне мислення, зорові уявлення, вміння аналізувати та узагальнювати інформацію, емоційна стійкість, терпіння, самовладання, точність рухів, відповідальність, організованість.

«Людина-художній образ» (Х). Представників цих професій цікавлять явища і факти художнього відображення дійсності. *Предмети праці*: художній образ, музика, предмети образотворчого мистецтва, скульптура, літературні твори тощо. *Види діяльності*: проектування, моделювання, відтворення, створення образів, виготовлення художніх виробів, копіювання. Професії цього типу: художник-декоратор, маляр, реставратор, архітектор, дизайнер, скульптор, мистецтвознавець, ювелір, фотограф, письменник, актор, журналіст, перукар, хореограф, балетмейстер, кондитер, кінорежисер тощо. *Основні вимоги до професії*: добре розвинені художній смак та просторове мислення, концентрація та стійкість уваги, спостережливість, творча уява, образне мислення, емоційність,

наочно-образна пам'ять, здатність до перевтілення, яскравість зорового сприймання кольорів та їхніх відтінків [1; с. 84–86].

Таким чином, охарактеризовані тут психодіагностичні методики дозволяють встановити ймовірні причинно-наслідкові (діахронні) й синхронні (кореляційні) зміни досліджуваних змінних у системі детермінації професійного самовизначення особистості [1; с. 80–81].

Детальніше зупинимося на порівняльному аналізі результатів описової математичної статистики у субвибірці майбутніх священиків:

- за соціальним і реалістичним типами (8,24 і 7,74) на загальному тлі показників за методикою Дж. Холланда сукупної вибірки (дані за субкритерієм диспозиційної релевантності);
- з-поміж найнижчих показників шкал методики «Етнічна картина світу» священики мають найвищі показники за шкалою «напередвизначена ідентичність» (3,07; 3,10), найвищі показники досягнутої ідентичності (3,10 і 3,12), найбільшу етнічну толерантність (3,20 і 3,44), а схильність керуватися етнічними стереотипами найбільш властива майбутнім священикам – 1,88 (дані за субкритерієм етнокультурної релевантності);
- яскраво вираженими представниками аудіального і дигітального типів є майбутні священики (12,60) (дані за субкритерієм «сенсорно-перцептивна модальність»);
- найбільший інтерес до техніки виявили майбутні священики (4,58), вони ж показали найсильнішу орієнтацію на спілкування з іншими людьми (5,24) – дані за критерієм «мотиваційно-професійна релевантність»;
- у майбутніх священиків наперед визначена етнічна ідентичність є, очевидно, базовою для швидкого досягнення цілісної ідентичності, вони ж є представниками соціального типу [1].

Таблиця 2

**Результати факторного аналізу чинників
професійного самовизначення майбутніх священиків**

| Фактор, його інформативність | Факторні компоненти та їх навантаження |
|-------------------------------------|---|
| F1 (h = 13%) | Соціальний (-0,692); людина-людина (-0,707); людина-знакова система (0,857). |
| F2 (h = 11%) | Інтелектуальний (0,799); виражена особистісна ідентичність (0,662). |
| F3 (h = 10%) | Реалістичний (0,459); людина-природа (-0,835); людина-художній образ (0,723). |
| F4 (h = 8%) | Аудіальний (-0,833); дигітальний (0,742). |
| F5 (h = 8%) | Діловий тип (-0,663); людина-техніка (-0,853). |
| F6 (h = 7%) | Напередвизначена ідентичність (0,617); мораторій (0, 511); соціальна дистанція (-0,806). |
| F7 (h = 6%) | Дифузна ідентичність (0,596); кінестетичний (0,578); візуальний (0,710); дигітальний (-0,417). |
| F8 (h = 5%) | Конвенціональний (-0,466); досягнена ідентичність (-0,737); стереотипи (-0,521); психологічний портрет (0,623). |
| F9 (h = 4%) | Артистичний (0,903). |

У групі майбутніх священників експліковано 9 факторів загальною інформативністю 72%.

Відтак можна зауважити полімотивованість професійного вибору майбутніх священників, їхню схильність до артистичної самопрезентації (0,903 в F9), близькість до людей (показник соціальної дистанції в F6 = -0,806).

Якщо у студентів-музикантів в окремий кластер виокремилися фактори, пов'язані з професійними здібностями, то у студентів-теологів осібно стоять фактори, що вказують на вплив на процес професійного самовизначення етнічної картини світу.

На мотивацію духовного зростання можуть вказувати контрастні показники досягнутої ідентичності (-0,737) і самооцінки процесу самоактуалізації (0,623) у F8.

В субвибірці майбутніх священників зафіксовано такі кореляції: за Спірменом, виражена особистісна ідентичність – інтелектуальний тип ($r = 0,326$; $p = 0,021$); виражена особистісна ідентичність – соціальний тип ($r = 0,296$; $p = 0,037$); напередвизначена ідентичність – діловий тип ($r = -0,360$; $p = 0,010$); мораторій – людина-техніка ($r = -0,340$; $p = 0,016$); стереотипи – інтелектуальний тип ($r = 0,303$; $p = 0,033$); виражена особистісна ідентичність – соціальний тип ($r = -0,296$; $p = 0,037$). За Пірсоном, мораторій – людина-природа ($r = 0,295$; $p = 0,037$); виражена особистісна ідентичність – людина-художній образ ($r = 0,277$; $p = 0,052$); мораторій – людина-техніка ($r = -0,286$; $p = 0,044$); соціальна дистанція – самооцінка рівня самоактуалізації ($r = 0,301$; $p = 0,034$).

Отже, виражена особистісна ідентичність у майбутніх служителів церкви позитивно корелює з інтелектуальним типом і негативно – з соціальним типом. Наперед визначена ідентичність негативно пов'язана з діловим типом; вочевидь служіння Богові не передбачає підприємництва. Мораторій обернено пропорційно пов'язаний з інтересом до техніки і прямо пропорційно – з інтересом до природи. Стереотипними оцінками послуговується інтелектуальний тип майбутніх священників, виражена особистісна ідентичність у них корелює з орієнтацією на художній образ, а соціальна дистанція сприяє зосередженню на процесах внутрішньодуховного зростання.

Висновок. Результати нашої наукової роботи вказують на підтвердження гіпотези про зниження впливу етнокультурних чинників професійного самовизначення особистості у постмодерністський період. Проте слід відзначити, що лише у групі майбутніх священників зафіксовано деякі показники, які вказують на зв'язок професійного вибору з етнокультурними чинниками при його загальній полімотивованості.

Список використаних джерел

1. Мотрук Р. В. Етнокультурні чинники професійного самовизначення особистості: дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Раїса Василівна Мотрук. – Івано-Франківськ, 2013. – 211 с.
2. Мотрук Р. В. Етнокультурні чинники професійного самовизначення особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Р. В. Мотрук. – Острог, 2013. – 20 с.
3. Мотрук Р. В. Культурно-історичні передумови професійної стратифікації: регіональний аспект / Р. В. Мотрук // Психологічні перспективи. Спеціальний випуск: Актуальні проблеми психології малих, середніх та великих груп. Проблема цілісності суспільства, групи та особистості. – К.: Вид-во ІСПП НАПН України, 2012. – Т. 2. – С. 117

Анотації

В даній статті висвітлено результати емпіричного дослідження однієї з груп респондентів – майбутніх священиків. Статистичні дані презентовані за всіма методиками, які застосовувалися для визначення детермінації професійного самовизначення особистості.

Ключові слова: етнокультурні чинники, професійне самовизначення, детермінація, критерії, методики, емпіричні показники.

In this article the results of empiric research of one of groups of research participants – future priests are reflected. Statistical information is presented after all methods which were used for determination of determination of professional self-determination of personality.

Keywords: ethnocultural factors, professional self-determination, determination, criteria, methods, empiric indexes.